

Motion

1978/79:1631

av Rolf Hagel och Alf Lövenborg
om handläggning av brott mot arbetsmiljölagen, m. m.

Dödsolyckor och andra svåra olyckor på arbetsplatsen beror ofta på att arbetsköparna slarvat med säkerheten. Men mycket få arbetsköpare fälls för dessa brott. En utredning vid Umeå universitet. Straffrättskipning vid dödsolyckor i arbetet, finns ännu endast i manuskript men refererades och kommenterades i några tidningar den 22 och 23 januari 1978. Utredarna gick igenom det material som fanns om de 201 dödsolyckor som inträffade år 1973 på landets arbetsplatser. Enligt utredningen bar arbetsköparen skulden till 73 av dessa olyckor. Men bara nio av dödsfallen togs upp inför domstol. Polisen lade ner utredningen i 49 fall och åklagarna i 13.

Det är ingen överdrift att säga att även svåra lagöverträdelser inom arbetslivet varit och alltjämt är undantagna från rättsverkningar. Grov vårdslöshet eller grova försummelser som i alla andra sammanhang skulle bedömas enligt 3 kap. 7 § brottsbalken (den som av oaksamhet orsakar annans död) eller exempelvis 1 § trafikbrottslagen (grov vårdslöshet i trafik) föranleder, när de begås av företagsledningar i arbetslivet, vanligen ingen åtgärd alls. Avsaknad av straffrättsligt efterspel är regel, inte undantag, även när det är uppenbart att det är flagranta försummelser som lett till dödsolycksfall i industrin och arbetslivet i övrigt.

Det är mot denna bakgrund som arbetarpartiet kommunisterna har följande krav under rubriken Rätten till mänskliga förhållanden i arbetet i sitt partiprogram: "För att garantera att arbetarskyddslagar och andra lagar och förordningar verkligen tillämpas, måste vållande till annans ohälsa och död på en arbetsplats bedömas rättsligt på samma sätt som motsvarande brott utanför arbetslivets område."

Vårt syfte är inte att bidra till att fängelserna fylls med ett helt nytt klientel, verkställande direktörer och andra företagsledare. Men det måste äntligen göras klart att den arbetsköpare som klart äventyrar sina anställdas liv och hälsa måste räkna med straffrättslig påföljd. Brott mot arbetsmiljölagen måste bedömas som annan kriminalitet.

Det är polisens uppgift att utreda olyckor på arbetsplatserna och undersöka om brott förekommit. Yrkesinspektionens uppgift är att förebygga ytterligare olycksfall i arbetet. Enligt arbetarskyddskungörelsen skall yrkesinspektionen utan dröjsmål underrättas av arbetsgivaren bl. a. när olycksfall medfört dödlig utgång eller svårare kroppsskada.

Vi måste i det aktuella sammanhanget använda uttrycket "arbetsgivaren", eftersom det är det uttryck som används i svenska lagtexter. Men i likhet med Friedrich Engels i förordet till tredje upplagan av Kapitalets första volym den

7 november 1883 ogillar vi att använda "denna rotvälska, i vilken den som för kontant betalning låter giva sig arbete av andra kallas för arbetsgivare, den åter från vilken arbete tages mot lön för arbetstagare". Det är på tiden att svenska språket används korrekt – att "arbetsgivare" ersätts med uttrycket arbetsköpare och "arbetstagare" med uttrycket anställd.

Sannolikt finns det flera orsaker till att det svenska arbetslivet i stort sett fortfarande är undantaget från straffrättskipning. En orsak kan vara att polis, åklagare och domstolar inte uppfattar brott mot arbetsmiljölagen på samma sätt som andra kriminella handlingar. I Frankrike väckte det sensation när en ung domare, Patrice de Charette, i oktober 1975 lät anhålla en industriföretagare för att ha vållat en arbetares död genom att nonchalera arbetarskyddet. Företagaren frigavs efter fem dygn sedan högre instanser, bl. a. republikens president, justitieministern och inrikesministern, i strid mot landets författning ingripit och fördömt den unge domarens åtgärd.

En annan orsak är troligen att de rättsvårdande instanserna inte behärskar arbetsmiljölagen och bl. a. är osäkra om vem som är den skyldige, den som är företagets ledare eller den som har det omedelbara ansvaret för arbetsledningen på arbetsplatsen.

Ett klart missförhållande är vidare att brott mot arbetsmiljölagen inte faller under rättegångsbalkens stadgande om allmänt åtal.

Enligt vår mening skulle mycket vinnas med att det inom vart och ett av yrkesinspektionens distrikt fanns polismän, åklagare och domare med särskild utbildning och med uppgift att handlägga samtliga arbetsolycksfall och fall av yrkessjukdomar inom sitt distrikt. Särskilt när det gäller dödsolycksfall och andra svårare olycksfall är det viktigt att förundersökningen kan genomföras omedelbart i likhet med vad som är fallet vid svårare trafikolyckor.

Med hänvisning till det anförda föreslås
att riksdagen hos regeringen anhåller¹

1. att åtgärder vidtas för att en lagändring genomförs som hänför brott mot arbetsmiljölagen till sådana brott som faller under allmänt åtal,
2. att polismän, åklagare och domare utbildas och får som särskild uppgift att inom vart och ett av yrkesinspektionens distrikt handlägga samtliga svårare arbetsolycksfall och fall av yrkessjukdomar samt att riktlinjer för denna utbildning och omorganisation skyndsamt utarbetas.

Stockholm i januari 1979

ROLF HAGEL (apk)

ALF LÖVENBORG (apk)

¹ Se även motionen 1978/79:1632.